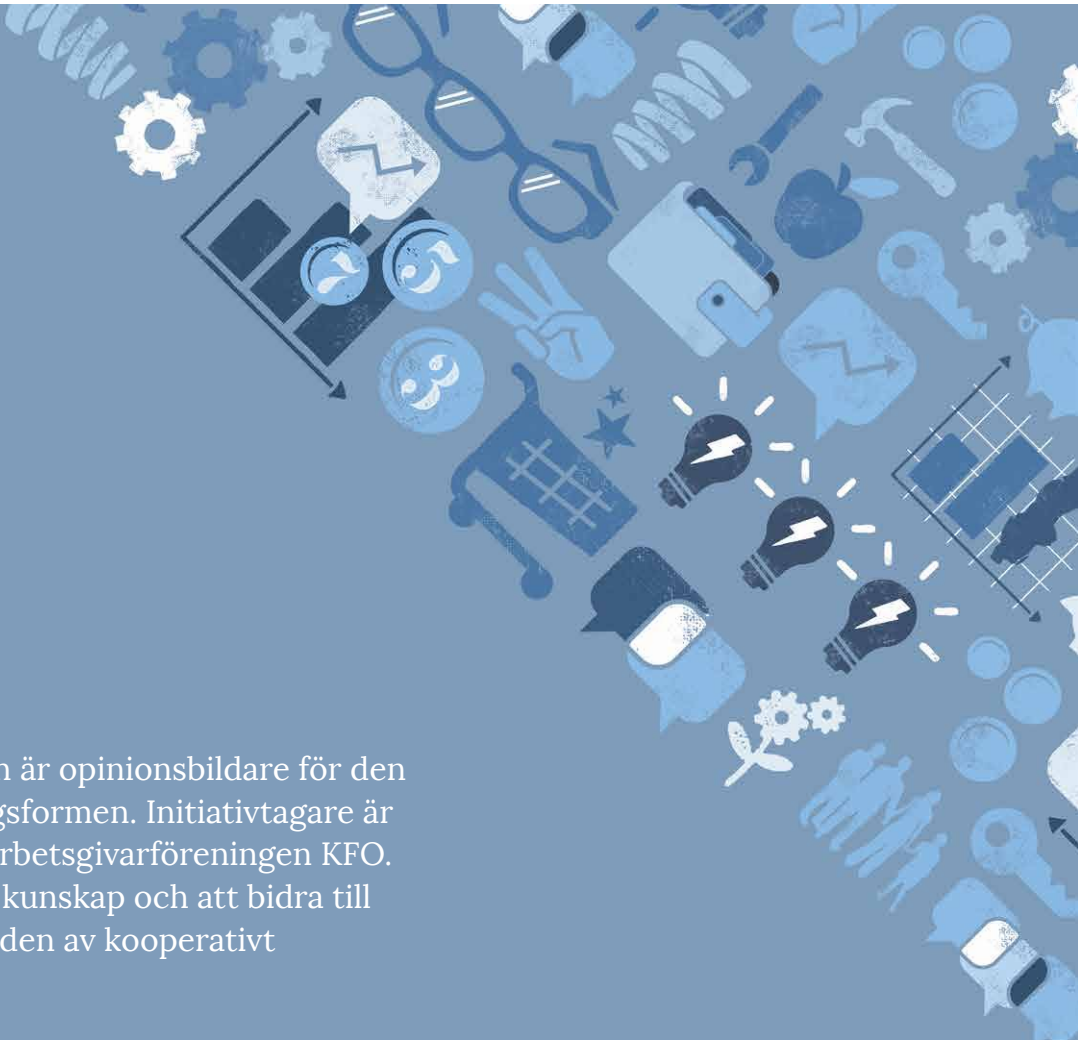

VÄGLEDNING FÖR ROLLEN SOM GRANSKARE UR ETT MEDLEMSPERSPEKTIV

*Vägledning kopplad till Svensk kod för styrning
av kooperativa och ömsesidiga företag*

Svensk Kooperation är opinionsbildare för den kooperativa företagsformen. Initiativtagare är LRF, KF, HSB och Arbetsgivarföreningen KFO. Syftet är att sprida kunskap och att bidra till att modernisera bilden av kooperativt företagande.

Svensk Kooperation är partipolitiskt obundet. Föreningen har till ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom att öka kunskapen om Kooperation, sprida idéer och visioner, driva opinionsbildning och företräda medlemmarna i frågor som rör de kooperativa företagens villkor.

VÄGLEDNING FÖR ROLLEN SOM GRANSKARE UR ETT MEDLEMSPERSPEKTIV

Fastställd av Svensk Kooperations styrelse
januari 2020

Innehållsförteckning

Introduktion	4
<hr/>	
1. Granskningsuppdragets förutsättningar	5
1.1 Om rollen som granskare	6
1.2 Profil, kvalifikationer och utbildning	7
1.3 Legala förutsättningar för uppdragen	8
1.4 Relevant information	9
1.5 Koncernförhållanden	9
1.6 Ansvar och ansvarsförsäkringar	10
1.7 Arbetsordning	10
1.8 Särskilt om stadgereglerad granskning	10
<hr/>	
2. De två granskningsuppdragen	11
<hr/>	
3. Granskningsuppdraget enligt Kodens	12
3.1 Granskning av Kodens principer	13
3.1.1 Princip - Syfte och medlemsnytta	14
3.1.2 Princip - Demokratiska processer	15
3.1.3 Princip - Medlemmarnas deltagande i företagets värdeskapande	16
3.2 Granskning av ersättningar till ledande befattningshavare	17
3.3 Granskning av styrningsrapporten	17
<hr/>	
4. Lagstadgad revision	18
4.1 Samverkan med externa revisorer	19
4.1.1 Förtroendevalda revisorers samverkan med externa revisorer	20
<hr/>	
5. Kommunikation och rapportering	21

Introduktion

Svensk Kooperation har till ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom att öka kunskapen om Kooperation, sprida idéer och visioner, driva opinionsbildning och företräda medlemmarna i frågor som rör de kooperativa och ömsesidiga företagens villkor. Föreningen är partipolitiskt obunden och grundades 2017 av LRF, KF, HSB och Arbetsgivarföreningen KFO.

För att ytterligare främja det kooperativa och ömsesidiga företagandet och företagen i Sverige har Svensk Kooperation utarbetat *Svensk kod för styrning av kooperativa och ömsesidiga företag* (hädanefter kallad "Koden"). Koden är gemensam och branschöverskridande och ska kunna tillämpas av kooperativa och ömsesidiga företag med olika storlek, organisation och verksamhet.

Koden baseras på åtta principer, och till dessa principer finns också korta vägledande kommentarer. Kommentarererna är inte regler, utan är till för att belysa principerna och ge uttryck för det synsätt som ligger till grund för den aktuella principen. Företag som antar koden ska följa och rapportera kring de åtta principerna.

En del områden i koden kommer också att belysas genom att Svensk Kooperation tar fram fördjupande vägledningar, med syfte att ge stöd och goda exempel. Denna vägledning om rollen som granskare ur ett medlemsperspektiv är den första fördjupade vägledning som tas fram.

Koden fastslår att stämman ska välja en eller flera personer att granska verksamheten ur ett medlemsperspektiv. I de kooperativa företagen är det vanligast att detta görs av förtroendevalda revisorer. I ömsesidiga företag motsvaras det oftast av rollen som lekmannarevisor. Det finns också kooperativa företag som har ersatt förtroendevalda revisorer med personer som har sitt granskningsuppdrag reglerat i företagets stadgar. Denna vägledning omfattar alla dessa tre kategorier och rollen kallas i det följande "Granskare". När informationen är specifik för någon av grupperna så används begreppen förtroendevald revisor, lekmannarevisor samt stadgereglad granskare.

Rollen som granskare ur ett medlemsperspektiv är viktig i de kooperativa och ömsesidiga företagen, och det finns på många håll ett behov av att tydliggöra rollen. Genom Koden har också ett antal granskningsområden tillkommit. Vägledningen visar hur granskning kan ske inom de områden som Koden tillför och tydliggör också vad som krävs i samarbetet med de externa revisorerna.

Vägledningen är inte tvingande utan ska ses som en guide och stöd för de kooperativa och ömsesidiga företagen. Tanken är att vägledningen ska vara till hjälp både för de personer som innehar rollen som granskare samt andra som är berörda i de kooperativa och ömsesidiga företagen, som exempelvis valberedning, styrelse och företagsledning.

1

GRANSKNINGSUPPDRAGETS FÖRUTSÄTTNINGAR

I detta avsnitt förtydligas rollen som granskare och dess förutsättningar. Det sker genom information och genomgång av olika förutsättningar

och aspekter som rollen har att förhålla sig till, både utifrån Koden och aktuell lagstiftning.

1.1 Om rollen som granskare

Rollen som granskare ur ett medlemsperspektiv är en viktig roll i de kooperativa företagen, vilket också lyfts fram i koden. Koden slår fast att stämman ska välja en eller flera personer att granska verksamheten ur ett medlemsperspektiv.

I de ekonomiska föreningarna är det vanligast att detta görs av förtroendevalda revisorer. I ömsesidiga företag motsvaras det av rollen som lekmanarevisor. Det finns också kooperativa företag som valt att stadgereglera uppdraget.

Vägledningen omfattar alla kategorier och rollen kallas i det följande "granskare". När informationen är specifik för någon av grupperna så används begreppen förtroendevald revisor, lekmanarevisor samt stadgereglerad granskare.

För förtroendevalda revisorer och lekmanarevisorer består granskningsuppdraget av två delar. En del är revision enligt föreningslagen eller försäkringsrörelselagen och en del är granskning enligt Koden. Den revisionsanknutna delen görs tillsammans med de externa revisorerna.

1.2 Profil, kvalifikationer och utbildning

För att genomföra uppdraget som granskare ställs krav på goda kunskaper om företagets verksamhet, kooperativa syfte och medlemsnytta. För att kunna agera självständigt med integritet måste alla som valts till förtroendeuppdrag ha tillgång till relevant information om verksamheten och utbildning. Det är därför naturligt att nyvalda granskare får en introduktionsutbildning om företaget. För att underlätta samarbete med de externa revisorerna krävs också en orientering om de externa revisorernas roll och revisionens innehåll.

En bra genomförd granskning kräver både god planering och att tillräckligt med tid sätts av för

uppdraget. Förutom inläsning av handlingar ingår normalt i uppdraget att delta i olika medlemsmöten och att göra verksamhetsbesök.

Enligt föreningslagen ska en förtroendevald revisor ha den insikt i och erfarenhet av redovisning och ekonomiska förhållanden som med hänsyn till arten och omfattningen av föreningens verksamhet krävs för att fullgöra uppdraget.

När det gäller lekmannarevisorer och stadgereglerade granskare finns inga särskilda lagstadgade kvalifikationskrav.

1.3 Legala förutsättningar för uppdragen

Förtroendevald revisor

I ekonomiska föreningar kan medlemmar väljas till revisorer, en roll som brukar kallas förtroendevald revisor. Den förtroendevalda revisorn ska tillsammans med de externa revisorerna granska föreningens årsredovisning och bokföring samt styrelsens och den verkställande direktörens förvaltning. Granskningen ska vara så ingående och omfattande som god revisionsred kräver. Om föreningen är en moderförening ska revisorn även granska koncernredovisningen, om en sådan har upprättats, och koncernföretagens inbördes förhållanden.

Tillsammans med de externa revisorerna ska de förtroendevalda revisorerna avge en revisionsberättelse och bland annat uttala sig om ansvarsfrihet för styrelseledamöterna och verkställande direktören.

Lekmannarevisor

I ömsesidiga försäkringsföretag kan lekmannarevisorer utses. Lekmannarevisorn ska granska om bolagets verksamhet sköts på ett ändamålsenligt

och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och om bolagets interna kontroll är tillräcklig. Om lekmannarevisorn finner anledning till anmärkning mot någon styrelseledamot eller mot den verkställande direktören, ska han eller hon upplysa om detta i rapporten och lämna uppgift om anledningen till anmärkningen.

Granskningen ska vara så ingående och omfattande som god sed vid detta slag av granskning kräver. Lekmannarevisorer ska avge en separat granskningsrapport. I granskningsrapporten får lekmannarevisorerna också lämna andra upplysningar som han eller hon anser att delägarna, de delegerade eller garanterna bör få kännedom om.

Lekmannarevisorer kan inte utses i ekonomiska föreningar, det begreppet är förbehållet ömsesidiga försäkringsbolag samt aktiebolag.

Stadgereglad granskare

Vissa företag har valt att inte utse förtroendevalda revisorer eller lekmannarevisorer. Då regleras granskningsuppdraget istället i företagets stadgar.

1.4 Relevant information

Enligt Koden ska styrelsen se till att de personer som väljs för att granska verksamheten ur ett medlemsperspektiv har tillgång till relevant information om verksamheten och ett reglerat samarbete med externa revisorer.

Den som har utsetts till förtroendevald revisor eller lekmannarevisor har enligt lag rätt till upplysningar men har också ansvar för att hantera

informationen så att företaget inte skadas.

Enligt föreningslagen och försäkringsrörelselagen ska styrelsen och den verkställande direktören ge revisorn tillfälle att genomföra granskningen i den omfattning som revisorn anser är nödvändig. De ska lämna de upplysningar och den hjälp som revisorn begär. Samma skyldigheter har styrelsen, den verkställande direktören och revisorn i ett dotterföretag gentemot en revisor i moderföreningen.

1.5 Koncernförhållanden

De förtroendevalda revisorerna och lekmannarevisorerna är som regel endast utsedda i moderföretaget till skillnad från de externa revisorerna som ofta är revisorer i dotterföretagen. Verksamheten i dotterföretagen kan utgöra merparten av företagens affärsverksamhet. Dotterföretagen är då en väsentlig del av styrelsens förvaltning samt koncernens och moderföretagets ekonomi. Eftersom de förtroendevalda revisorerna ska avge revisionsberättelse för koncernen och moderföre-

taget behöver de tillgång till relevant information om alla delar av koncernen.

Enligt föreningslagen och försäkringsrörelselagen ska styrelsen och den verkställande direktören såväl i moderföretag som i dotterföretag lämna de upplysningar om koncernföretagen som revisorn begär. Inom revisorskollegiet finns en ömsesidig skyldighet att dela väsentlig information sinsemellan.

1.6 Ansvar och ansvarsförsäkringar

Alla revisorer valda enligt lag har ett juridiskt ansvar. Förtroendevalda revisorer ska underteckna revisionsberättelsen och har ett ansvar för revisionen. De externa revisorerna är skyldiga att

ha omfattande ansvarsförsäkringar. De förtroendevalda revisorerna och lekmannarevisorerna som också ett ansvar och bör därför omfattas av företagets ansvarsförsäkringar.

1.7 Arbetsordning

Förtroendevalda revisorer och lekmannarevisorer bildar tillsammans med de externa revisorer ett revisorskollegium. De ska arbeta enligt en gemensamt framtagna arbetsordning. Arbetsordningen reglerar vilken information och vilka möten revisorerna ska ha tillgång till samt beskriver vem som gör vad i revisorskollegiet.

Revisorernas ansvar är individuellt och vid ansvarsfördelningen mellan revisorerna har arbetsordning en stor betydelse. Det är ännu ett skäl för att upprätta en skriftlig arbetsordning som en del av revisionen.

1.8 Särskilt om stadgereglerad granskning

I avsaknad av lagreglering av uppdragets innehåll och granskarens ansvar är det viktigt att precisera uppdraget och reglera granskarens rätt till infor-

mation och sekretess samt om de ska ingå i revisorskollegiet. Även granskarens ansvar och eventuella behov av ansvarsförsäkring bör regleras.

2

DE TVÅ GRANSKNINGSUPPDRAGEN

För förtroendevalda revisorer och lekmannarevisorer består granskningsuppdraget av två delar. En del är granskning enligt Koden och en del är revision enligt föreningslagen eller försäkringsrörelselagen.

Den revisionsanknutna delen görs tillsammans med de externa revisorerna.

I följande två avsnitt av vägledningen specificeras granskningsuppdraget för respektive del.

3

GRANSKNINGSUPPDRAGET ENLIGT KODEN

Ansvaret för granskningen enligt Koden ligger helt på de personer som utsetts att granska verksamheten ur ett medlemsperspektiv. Koden tillför flera nya granskningsområden vilka kan brytas ned i delområden. Det finns så många möjliga granskningsområden att alla inte kan granskas under samma år.

För att alla väsentliga områden ska bli granskade över tid bör tidigare planer och genomförda granskningar beaktas. En skriftlig flerårig granskningsplan som fokuserar på några väsentliga områden bör upprättas årligen.

För ett bra genomförande krävs god planering och att tillräckligt med tid sätts av för uppdraget. Förutom inläsning av handlingar ingår, normalt i uppdraget att delta i olika medlemsmöten som exempelvis regionmöten, förtroenderåd och att göra verksamhetsbesök.

Genom dessa aktiviteter får granskaren kunskap om aktuella frågor hos medlemmarna och vad som är nyckelfrågor i företagets specifika verksamhet. Det ger viktig information som ligger till grund för granskningen. I dessa sammanhang är granskaren medlemmarnas "ögon och öron", men ska inte påverka eller bli en del av beslutsprocessen.

3.1 Granskning av Kodens principer

Granskningen enligt Koden är inte inriktad på ekonomisk och finansiell information. Därför bör granskningen utgå från ett antal relevanta frågor, där svaren ger en bild av hur företaget följer Koden. I det följande ges exempel på generella frågor som kan användas vid granskning av några

av Kodens principer. Fokus ligger på princip 1 till 3 som lyfter fram särarten, fördelarna och konkurrenskraften hos kooperativa företag. Frågorna kan gärna kompletteras och anpassas så att de är relevanta för det granskade företags verksamhet och komplexitet.

3.1.1 Princip - Syfte och medlemsnytta

Styrelsen ska arbeta med att säkerställa att företagets syfte, långsiktiga strategier, mål och värdegrund utgår från medlemmarnas mening.

Frågor

Förekommer en ägar- och medlemsdialog? Finns kundombudsman, medlems- och kundundersökningar? Finns interna policys i medlemsfrågor och ägardirektiv och hur tillämpas dessa?

Styrelsen ska lägga fast riktlinjer för företagets uppträdande i samhället och ange vilka regelverk och principer som företaget följer.

Frågor

Har företaget anslutit sig till externa policys och koder, exempelvis Agenda 2030/FN:s globala hållbarhetsmål, och andra koder som ligger utanför gällande lagstiftning? Vilka effekter har det för företaget?

3.1.2 Princip - Demokratiska processer

Kooperativa företag har demokratiska processer där medlemmarnas mening får ett tydligt genomslag. Processerna ska på ett öppet och transparent sätt främja medlemmarnas medverkan i olika forum och ge möjlighet till påverkan och insyn i verksamheten.

Frågor

Hur fungerar företagets demokratiska processer? Hur är kopplingen mellan olika nivåer i organisationen, lokalt, regionalt och på riks-nivå? Finns det vägledning och kanaler för medlem att lämna motion till företagets högsta beslutande organ? Hur sker uppföljning av stämmobeslut avseende motioner? Hur många medlemmar deltar i företagets demokratiska processer? Hur arbetar valberedningen? Finns riktlinjer för arbetet? Hur transparent är nomineringsprocessen?

Styrelsen ska kontinuerligt utvärdera företagets demokratiska organisation och vid behov initiera förändringar.

Frågor

Genomför styrelsen en utvärdering av de demokratiska processerna och utför eventuella åtgärder? Är utvärderingen extern eller intern?

3.1.3 Princip - Medlemmarnas deltagande i företagets värdeskapande

Den kooperativa affärsmodellen utgår från att medlemmarna deltar i företagets värdeskapande genom två roller, en affärsrelation och en ägarrelation. Styrelsen ska säkerställa att dessa relationer är utformade så att de främjar medlemmarnas ekonomi, engagemang och lojalitet.

Frågor

Hur stor del av företagets verksamhet riktas sig till medlemmarna?

I vilken utsträckning deltar medlemmarna i företagets verksamhet?

Hur främjar företagets verksamhet medlemmarnas ekonomi?

Medlemsnyttan är en funktion av hur väl företaget främjar medlemmarnas ekonomi och hur relevant företagets värdegrund är för medlemmarna.

Fråga

Vad motiverar ett medlemskap i företaget?

3.2 Granskning av ersättningar till ledande befattningshavare

Företaget ska enligt koden ha övergripande riktlinjer för ersättningar och villkor till ledande befattningshavare (vd och ledningsgrupp). Företagets revisorer ska granska hur principerna

har tillämpats och lämna ett skriftligt yttrande till stämman. Med företagets revisorer avses både de som valts för att granska verksamheten ur ett medlemsperspektiv och de externa revisorerna.

Frågor

Hur fastställs att en ersättning är "marknadsmässig"/"konkurrenskraftig"? Hur fastställs rörliga ersättningar och att dessa är kopplade till den långsiktiga medlemsnyttan? Hur hanteras avgångsvederlag, pensioner etc? Vilka godkännandeprocedurer finns och säkerställer de en ändamålsenlig intern kontroll?

3.3 Granskning av styrningsrapporten

Företagets rapportering om hur Koden följs, styrningsrapporten, utgör en viktig informationskälla och ska också vara föremål för översiktlig granskning.

Som underlag för granskningen kan ligga protokoll, policys, anvisningar och intervjuer med ledande befattningshavare. Granskaren ska i sin granskningsrapport lämna ett uttalande om styrelsens styrningsrapport är upprättad enligt Koden.

Granskningen kan med fördel följa de riktlinjer för företagets rapportering som anges i Koden;

Rapporten ska vara fokuserad på hur kodens principer har tillämpats. Rapporten ska tas in i årsredovisningen eller redovisas i särskild ordning, och vara en kvalitativ beskrivning för varje enskild princip. För att underlätta förståelsen ska förklaringar lämnas och referenser göras till de delar i företagets övriga rapportering, där principerna fått genomslag. Rapporteringen ska vara företagsspecifik och informativ, samt dessutom beskriva vilka åtgärder företaget planerar och vad som ska åstadkommas framöver i förhållande till koden.

4

LAGSTADGAD REVISION

Den lagstadgade revisionen är ett gemensamt uppdrag för de revisorer som utsetts enligt lagen om ekonomiska föreningar. Lekmannarevisorer ska enligt försäkringsrörelselagen också samverka med

de externa revisorerna men de avger en egen granskningsrapport. Den stadgereglerade granskaren har inget uppdrag i detta sammanhang såvida detta inte är särskilt reglerat.

4.1 Samverkan med externa revisorer

Tillsammans bildar revisorerna ett revisorskollegium som ska arbeta enligt en gemensamt framtagen arbetsordning. Revisorskollegiet är också ett forum för ett ömsesidigt informationsutbyte och rapportering. Det ska finnas en arbetsordning som reglerar vilken information och vilka möten

granskarna ska ha tillgång till samt beskriver vem som gör vad i revisorskollegiet.

Omfattningen av samarbetet med externa revisorer är beroende på om uppdraget utförs av en förtroendevald revisor, lekmanarevisor eller stadgereglad granskare.

4.1.1 Förtroendevalda revisorers samverkan med externa revisorer

Planeringen med de externa revisorerna ska bland annat säkerställa att de förtroendevalda har tillräcklig information och kunskap för att kunna underteckna revisionsberättelsen tillsammans

med de externa revisorerna. De förtroendevalda förväntas aktivt medverka i planeringen av revisionen och tillföra sakkunskap om verksamheten.

Inom ramen för samarbetet i revisorskollegiet ska de förtroendevalda revisorerna själva delta i följande aktiviteter;

1. delta i planeringen av granskningen och godkänna årets revisionsplan och dess inriktning och omfattning,
2. ta del av de externa revisorernas rapporter och viktigare arbetspapper,
3. delta i de externa revisorernas möten med styrelse och företagsledning där väsentliga iakttagelser behandlas,
4. bedöma resultatet av de externa revisorernas granskning i samband med genomgången av årsredovisningen och koncernredovisningen,
5. ta del av de externa revisorerna bedömning av sitt oberoende,
6. i övrigt följa företagets verksamhet, till exempel genom att ta del av styrelseprotokoll, budgetar, kortperiodiska bokslut och delårsrapporter samt i tillräcklig utsträckning dokumentera året granskningsarbete i sammanfattande anteckningar.

5

KOMMUNIKATION OCH RAPPORTERING

Granskarna kommunicerar iakttagelser och slutsatser på många sätt, dels i skriftlig form och dels muntligen i möten med revisorskollegiet,

revisionsutskott, styrelsen och företagsledningen samt stämman.

Förtroendevalda revisorer ska avge följande rapporter;

1. Granskningsrapport till stämman enligt Koden. Rapporten ska innehålla övergripande beskrivning av den granskning som genomförts, betydelsefulla frågor som behandlats under året samt ett uttalande om huruvida styrelsens styrningsrapport har upprättats enligt Koden.
2. Yttrande om hur principerna för ersättning till ledande befattningshavare har tillämpats, avges tillsammans med yrkesrevisorerna,
3. Revisionsberättelse tillsammans med yrkesrevisorerna.

Lekmannarevisorer ska avge följande rapporter;

1. Granskningsrapport till stämman enligt Koden. Rapporten ska innehålla övergripande beskrivning av den granskning som genomförts, betydelsefulla frågor som behandlats under året samt ett uttalande om styrelsens styrningsrapport har upprättats enligt Koden.
2. Yttrande om hur principerna för ersättning till ledande befattningshavare har tillämpats, tillsammans med yrkesrevisorerna.
3. Granskningsrapport om bolaget sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och om bolagets interna kontroll är tillräcklig .

Stadgereglerad granskare ska avge följande rapporter;

1. Granskningsrapport till stämman enligt Koden. Rapporten ska innehålla övergripande beskrivning av den granskning som genomförts, betydelsefulla frågor som behandlats under året samt ett uttalande om styrelsens föreningsstyrningsrapport har upprättats enligt Koden.
2. Eventuella andra rapporter som ingår i uppdraget.

